

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним зверненням акціонерної компанії «Харківобленерго» щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження»

м. К и ї в

26 червня 2013 року

№ 5-рп/2013

Справа № 1-7/2013

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича — доповідача,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням акціонерної компанії «Харківобленерго» (далі — акціонерна компанія) щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року № 606-XIV (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 24, ст. 207) з наступними змінами (далі — Закон).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення акціонерної компанії.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування судами

України положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону.

Заслухавши суддю-доповідача Вдовіченка С. Л. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції Державної виконавчої служби України, науковців Київського університету права НАН України, Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва Національної академії правових наук України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету «Кієво-Могилянська академія», Національного університету «Острозька академія», Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Ужгородського національного університету, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Акціонерна компанія звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення таких положень Закону:

— пункту 2 частини другої статті 17 в аспекті питання, чи є ухвала господарського суду про розстрочку виконання рішення суду окремим виконавчим документом, який виконується в загальному порядку, встановленому Законом;

— пункту 8 частини першої статті 26 в аспекті питання, чи є наявність постанови про закінчення виконавчого провадження з примусового виконання наказу господарського суду в одній і тій самій справі обставиною, передбаченою Законом, яка виключає здійснення виконавчого провадження, якщо стягувач подав до примусового виконання ухвалу господарського суду про розстрочку виконання невиконаного рішення цього суду за відсутності постанови про закінчення виконавчого провадження з примусового виконання такої ухвали;

— частини першої статті 50 в аспекті питання, чи вважається одним завершеним виконавчим провадженням, яке не може бути розпочате знову, виконавче провадження з примусового виконання рішення суду у випадку, коли після його закінчення за наказом суду стягувач подав заяву про відкриття виконавчого провадження за ухвалою суду про розстрочку виконання того ж невиконаного рішення суду.

На обґрунтування неоднозначного застосування вказаних положень Закону акціонерна компанія долучила до конституційного звернення рішення господарських судів України.

2. Здійснений Конституційним Судом України аналіз положень Конституції України, Господарського процесуального кодексу України (далі — Кодекс) та Закону в аспекті порушених у конституційному зверненні питань дає підстави для таких висновків.

2.1. Відповідно до Основного Закону України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання; усі суб'єкти права власності рівні перед законом; права і свободи людини і громадянина захищаються судом; судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій її території; обов'язковість рішень суду є однією з основних засад судочинства (частина четверта статті 13, частина перша статті 55, частина п'ята статті 124, пункт 9 частини третьої статті 129).

Згідно з частиною другою статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України.

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (пункт 2 мотивувальної частини Рішення від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012); невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом (пункт 3 мотивувальної частини Рішення від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012).

Конституційний Суд України, розглядаючи цю справу, бере до уваги практику Європейського суду з прав людини, який, зокрема, в рішенні у справі «Шмалько проти України» від 20 липня 2004 року вказав, що право на виконання судового рішення є складовою права на судовий захист, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина судового розгляду (пункт 43).

Таким чином, право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина, а обов'язкове виконання судових рішень — складовою права на справедливий судовий захист.

2.2. Згідно зі статтею 115 Кодексу рішення, ухвали, постанови господарського суду, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України і виконуються у порядку, встановленому Законом.

Відповідно до статті 1 Закону виконавче провадження — це сукупність дій органів і посадових осіб, визначених у ньому, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які провадяться на підставах, в межах повноважень та у спосіб, визначених Законом, іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до законів України, а також рішеннями, що підлягають примусовому виконанню. У Законі визначено загальний порядок примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), до якого, зокрема, віднесено пошук майна боржника, арешт коштів на рахунках в банківських установах, оцінка майна та його реалізація на прилюдних торгах (статті 40, 57, 58, 62).

Примусове виконання рішень судів України відбувається на основі виконавчих документів, які є підставою для відкриття державним виконавцем виконавчого провадження і проведення виконавчих дій. Такими документами є виконавчі листи, що видаються судами; накази господарських судів; ухвали, постанови судів у випадках, передбачених законом; інші документи, визначені у частині другій статті 17 Закону.

2.3. Виконання рішення господарського суду провадиться на підставі виданого ним наказу, який є виконавчим документом (частина перша статті 116 Кодексу).

Системний аналіз статей 84, 116, 117, 119, 120 Кодексу дає можливість дійти висновку, що наказ відтворює резолютивну частину прийнятого господарським судом рішення і залишається незмінним до повного виконання чи втрати ним юридичної сили у випадках, встановлених Кодексом.

Винятки стосовно загального порядку примусового виконання рішень господарського суду закріплено у відповідних статтях Кодексу та Закону.

Так, згідно зі статтею 121 Кодексу у разі наявності обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим, за заявою сторони, державного виконавця, прокурора або за своєю ініціативою господарський суд, який видав виконавчий документ, у виняткових випадках, залежно від обставин справи, може відстрочити або розстрочити виконання рішення (частина перша); про відстрочку або розстрочку виконання рішення виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку (частина третя).

Підставою для застосування статті 36 Закону є наявність об'єктивних обставин, що ускладнюють або роблять неможливим застосування загального порядку примусового виконання рішень.

За судовою практикою до обставин, що ускладнюють виконання судового рішення та які є підставою для розстрочки його виконання, належать хвороба боржника або членів його сім'ї, скрутне матеріальне становище боржника, наявність загрози банкрутства юридичної особи-боржника, стихійне лихо, інші надзвичайні події тощо.

У Кодексі передбачено дві стадії, на яких суд може вирішувати питання про розстрочку виконання рішення, а саме: при винесенні рішення по суті справи, що відображається в мотивувальній та резолютивній частинах рішення (пункт 3 частини першої, частина друга статті 84), а також у наказі господарського суду; та під час виконання рішення суду (виконавчого провадження) шляхом винесення окремого процесуального документа (ухвали) про розстрочку виконання рішення (частина третя статті 121).

Розстрочка виконання рішення суду, як вважає Конституційний Суд України, означає виконання його частинами, встановленими судом, з певним інтервалом у часі. За змістом частини другої статті 84 Кодексу строки виконання рішення частинами (сплата грошових сум частками тощо) визначаються судом.

Конституційний Суд України також зазначає, що розстрочка виконання рішення має базуватися на принципах співмірності і пропорційності з метою забезпечення балансу прав і законних інтересів стягувачів і боржників. Вирішуючи питання про розстрочку виконання рішення, суд не може змінювати суті винесеного у справі рішення.

3. Суб'єкт права на конституційне звернення порушує питання стосовно того, чи є ухвала господарського суду про розстрочку виконання рішення суду окремим виконавчим документом, на підставі якого може бути відкрито окреме виконавче провадження у порядку, встановленому Законом.

Відповідно до пункту 2 частини другої статті 17 Закону підлягають виконанню державною виконавчою службою такі виконавчі документи: ухвали, постанови судів у цивільних, господарських, адміністративних справах, кримінальних про-

вадженнях та справах про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом.

Конституційний Суд України виходить з того, що до ухвал, визначених у пункті 2 частини другої статті 17 Закону, належать, зокрема, ухвали про вжиття запобіжних заходів та забезпечення позову у господарських справах (статті 43⁶, 67 Кодексу), які виконуються органами державної виконавчої служби або іншими органами виконання судових рішень згідно з вимогами статей 2, 3, 5, 17 Закону без видачі наказу суду, оскільки мають самостійний процесуальний характер і не є актами вирішення спору по суті. Такі ухвали приймаються судом у зв'язку з необхідністю забезпечення розгляду судових справ та виконання рішення суду в майбутньому. Оскарження ухвал про вжиття запобіжних заходів та забезпечення позову не зупиняє їх виконання (частина друга статті 43⁷, частина третя статті 67 Кодексу).

Аналіз положень статей 116, 121 Кодексу і статті 36 Закону дає підстави вважати, що ухвала господарського суду про розстрочку виконання рішення спрямована на забезпечення повного виконання рішення суду і відповідного судового наказу та є допоміжним процесуальним актом (документом) реагування суду на перешкоди, які унеможливають або ускладнюють виконання його рішення. Така ухвала має похідний характер від рішення суду, яким справу вирішено по суті, і є обов'язковою для державної виконавчої служби при виконанні відповідного судового наказу у межах відкритого виконавчого провадження.

Таким чином, врахувавши стадійність господарського процесу, процедуру виконання рішення господарського суду на підставі наказу, юридичну природу ухвали господарського суду про розстрочку виконання судового рішення, Конституційний Суд України дійшов висновку, що така ухвала не є підставою для відкриття нового виконавчого провадження, а підлягає виконанню у раніше відкритому на підставі судового наказу виконавчому провадженні як процесуальний акт (документ), яким лише розстрочується виконання судового рішення.

4. Автор клопотання просить також дати офіційне тлумачення положень пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону в аспекті таких питань: чи є наявність постанови про закінчення виконавчого провадження з примусового виконання наказу господарського суду у одній і тій самій справі обставиною, передбаченою Законом, яка виключає здійснення виконавчого провадження, якщо стягувач подав до примусового виконання ухвалу господарського суду про розстрочку виконання невиконаного рішення цього суду за відсутності постанови про закінчення виконавчого провадження з примусового виконання цієї ухвали; чи вважається одним завершеним виконавчим провадженням, яке не може бути розпочате знову, виконавче провадження з примусового виконання рішення суду у випадку, коли після закінчення виконавчого провадження стягувач подав заяву про відкриття нового виконавчого провадження за ухвалою суду про розстрочку виконання того ж невиконаного рішення, вказуючи умову «якщо стягувач подав до примусового виконання ухвалу господарського суду про розстрочку виконання невиконаного рішення».

Конституційний Суд України, даючи офіційне тлумачення положення пункту 2 частини другої статті 17 Закону, дійшов висновку, що необхідність в офіційному

тлумаченні положень пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону в аспекті інших порушених акціонерною компанією питань відпала, оскільки вони нерозривно пов'язані з положенням, щодо якого Конституційний Суд України дав офіційне тлумачення.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 63, 66, 67, 69, 94, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного звернення положення пункту 2 частини другої статті 17 Закону України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року № 606-XIV з наступними змінами у системному зв'язку з положеннями статті 36 цього закону, статей 116, 121 Господарського процесуального кодексу України слід розуміти так, що ухвала про розстрочку виконання рішення господарського суду не є підставою для відкриття нового виконавчого провадження, а підлягає виконанню у раніше відкритому на підставі судового наказу виконавчому провадженні як процесуальний акт (документ), яким надається розстрочка виконання судового рішення.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

• Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated June 26, 2013 No. 5-rp/2013 in the case upon the constitutional appeal of the stock company «Kharkivoblenergo» concerning the official interpretation of the provisions of Articles 17.2.2, 26.1.8. 50.1 of the Law «On Execution Proceedings»

Subject of the right to the constitutional appeal — the stock company «Kharkivoblenergo» — applied to the Constitutional Court with the appeal to provide official interpretation whether a ruling of a commercial court on deferment of execution of a court decision was a separate execution document which shall be executed in the general order provided for by the Law «On Execution Proceedings» dated April 21, 1999 No. 606-XIV (hereinafter referred to as «the Law») and whether a ruling on deferment of execution of decision of a commercial court was the ground for initiation of a new execution proceedings.

The Constitutional Court of Ukraine analysed the provisions of the Constitution, the Commercial and Procedural Code (hereinafter referred to as «the Code») and the Law in the aspect of the issues raised in the constitutional appeal and has grounds for the following conclusions.

The Constitutional Court has more than once indicated that execution of a court decision is an integral part of the right of every person to judicial protection and

includes, in particular, a set of actions defined by legislation aimed at protection and restoration of violated rights, freedoms, legal interests of natural and legal entities, society, state (item 2 of the motivation part of the Decision dated December 13, 2012 No. 18-rp/2012); failure to execute a court decision endangers the essence of the right to fair trial (item 3 of the motivation part of the Decision dated April 25, 2012 No. 11-rp/2012).

Thus, the right to judicial protection is the constitutional guarantee of human and citizens' rights and freedoms, and mandatory execution of court decisions is a part of the right to fair judicial protection.

Enforcement of decisions of courts of Ukraine shall be performed on the basis of the execution documents which are the ground for initiation of the execution proceedings by the state enforcement officer and performance of the execution actions. These documents are execution letters issued by courts; orders of commercial courts; rulings, court resolutions in cases envisaged by law; other documents defined in Article 17.2 of the Law.

Execution of a decision of a commercial court shall be performed on the grounds of the issued order which is an execution document (Article 116.1 of the Code).

Exceptions concerning the general order of the enforcement of decisions of a commercial court are stipulated in relevant articles of the Code and the Law.

According to Article 121 of the Code, in case of circumstances which complicate execution of decision or make it impossible, upon the appeal of a party, state enforcement officer, prosecutor or upon its own initiative the commercial court which issued the execution document, as an exception, depending on circumstances of the case, may postpone or defer execution of a decision (paragraph one); there shall be issued a ruling on postponement or deferment of a decision which may be disputed in the established order (paragraph three).

The ground for application of Article 36 of the Law is availability of the objective circumstances which complicate or render impossible application of the general order of the enforcement of decisions.

Pursuant to the case-law, the circumstances which complicate execution of a court decision and are the grounds for deferment of its execution are illness of debtor or members of his family, financial straits of a debtor, danger of bankruptcy of a legal entity which is a debtor, natural disaster, other emergencies etc.

The Constitutional Court indicates that deferment of execution of decision shall be based on the principles of adequacy and proportionality in order to provide the balance of rights and legal interests of collectors and debtors. During consideration of deferment of execution of a decision a court shall not change the essence of the decision adopted.

Analysis of the provisions of Articles 116, 121 of the Code and Article 36 of the Law gives reasons to consider that a ruling of a commercial court on deferment of execution of a decision aimed at provision of complete execution of a court decision and the relevant court order and is an auxiliary procedural act (document) of a court reacting to obstacles which render impossible or complicate execution of its decision. Such a ruling is of derivative character from the court decision which decided on the case and is mandatory for the state executive service in execution of the relevant court order within the limits of the open execution proceedings.

Hence, the Constitutional Court considered the stages of the commercial proceedings, the procedure of execution of decisions of a commercial court on the grounds of order, the legal nature of the ruling of a commercial court on deferment of execution of a court decision and came to the conclusion that such a ruling is not the ground for initiation of the new execution proceedings, but shall be executed within the execution proceedings initiated heretofore on the basis of the court order to execution proceedings as a procedural act (document) which provides the deferment of execution of a court decision.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held that in terms of the constitutional appeal the provisions of Article 17.2.2 of Law «On Execution Proceedings» dated April 21, 1999 No. 606-XIV as amended in the system connection with the provisions of Article 36 of this law, Articles 116, 121 of the Commercial and Procedural Code shall be understood as reading that a ruling on deferment of execution of a decision of a commercial court is not the ground for initiation of the new execution proceedings, but shall be executed within the execution proceedings initiated heretofore on the basis of the court order to execution proceedings as a procedural act (document) which provides the deferment of execution of a court decision.